

Naar een geïntegreerde aanpak van het vak MEAV

Van disclaimer naar schoolvoorbeeld

Free Dries

Educatieve master in de ontwerpwetenschappen - verkort traject

Masterproef deel A: scriptie

Promotor

Prof. dr. Sarah Rohaert

Universiteit Antwerpen

ASOE | Antwerp
School of Education

Inhoudstafel

1 Abstract	5
2 Inleiding	6
2.1 Uitdagingen binnen het nieuwe vak MEAV	6
2.2 Disclaimer als teken van slecht design	7
2.3 Doel onderzoek	7
3 Onderzoeksvragen	8
4 Theoretisch kader	9
4.1 Het negatieve beeld op de invoering van het vak	9
4.2 De noodzaak van kunst en cultuur in het onderwijs	10
4.3 Meerwaarde geïntegreerde aanpak	14
5 Onderzoekopzet en methodologie	16
6 Resultaten	17
6.1 Wie onderwijst het vak	17
6.2 Aanpak MEAV	17
6.3 Materiaal	19
6.4 Haalbare eindtermen	20
6.5 Moeilijkheden MEAV	20
6.6 Geïntegreerde aanpak	21
7 Discussie	23
8 Conclusie	24
9 Relevantie voor het onderwijsveld	25
10 Bronnen	26
10.1 Referenties	26
10.2 Figurenlijst	27
11 Bijlagen	28
11.1 Bijlage 1: vragen enquête	28
11.2 Bijlage 2: Antwoorden vraag 10 enquête	30
11.3 Bijlage 3: Notities netwerkmomenten MEAV	33
11.4 Bijlage 4: Lespakket geïntegreerde aanpak van het vak MEAV	34

1 Abstract

Met dit onderzoek wordt er onderzocht hoe het vak MEAV geïntegreerder aangepakt kan worden. Deze aanpak zorgt namelijk voor meer diepgang, leerlingen gaan diepere verbanden leggen en er kunnen meerdere doelstellingen tegelijk gehaald worden zodat er meer tijd in het vak gecreëerd kan worden. Deze aanpak lost dus veel van de problemen op die leerkrachten nu hebben met het vak. Deze problemen werden boven water gehaald aan de hand van een enquête bij de huidige leerkrachten MEAV. Hieruit bleek ook dat meer dan 80% van de MEAV leerkrachten het ziet zitten om geïntegreerd les te geven mits voldoende ondersteuning. Er is vooral veel nood aan goede voorbeelden hiervan. Het vak kan wel nog altijd best gegeven worden door iemand met voldoende kennis over alle drie de componenten. Productontwikkelaars komen hier het beste voor in aanmerking.

Om uit te zoeken wat de meerwaarde van artistieke vorming hier in zou kunnen zijn werd er ook een literatuurstudie uitgevoerd. Hieruit bleek dat het kan fungeren als een verbindende waarde, het er voor zorgt dat leerlingen gaan open bloeien, ze meer motivatie en zelfvertrouwen krijgen. Het ontwikkeld ook hun creatief en kritisch denken, hun communicatieve vaardigheden en het vermogen tot samenwerking.

2 Inleiding

Om te weten hoe het vak MEAV er is gekomen, wordt er eerst gekeken naar het ontstaan ervan en welke uitdagingen het met zich meebrengt. Daarna wordt er kort uitgelegd hoe ik zelf tot dit onderwerp ben gekomen voor dit onderzoek. En als laatste wordt ook nog het doel van dit onderzoek besproken.

2.1 Uitdagingen binnen het nieuwe vak MEAV

Op 1 september 2021 zijn de nieuwe eindtermen voor de tweede graad van het secundair onderwijs ingegaan. Hier kwam meteen veel commentaar op vanuit het onderwijs omdat de eindtermen te uitgebreid en te gedetailleerd zouden zijn. Om ze toch haalbaar te maken heeft de onderwijskoepel Katholiek Onderwijs Vlaanderen beslist om meer tijd te geven aan de algemene of richtingspecifieke vakken. Dit zorgt er voor dat **artistieke vorming** maar **10 uren** onderwijstijd krijgt in de tweede graad **in plaats van 60 uren** wat initieel de bedoeling was. (Van Regenmortel, 2020)

Omdat dit te weinig uren zijn om een volwaardig vak te kunnen worden, ontstond er een nieuwe vak MEAV: maatschappelijke, economische en artistieke vorming. Dit vak beschikt in totaal over 30 uren waarvan 10 uren per component. Er zitten dus niet alleen onderwijsdoelen uit de sleutelcompetentie 'cultureel bewustzijn' in, maar ook onderwijsdoelen uit de sleutelcompetenties 'burgerschap' en 'economische en financiële competenties'.

Scholen geven aan dat er nu wel meer mogelijkheden zijn om kunst en cultuur binnen te brengen in andere vakken via bijvoorbeeld projecten. Maar of dat ook echt zal gebeuren, is maar de vraag. Vele leraren en onderzoekers trekken dan ook de geloofwaardigheid van dit vak in twijfel. Het lijkt voor hun **onhaalbaar** om drie uiteenlopende domeinen te behandelen in een **zeer beperkt urenpakket**. En dan is er ook nog de vraag welke leraren een **voldoende breed profiel** hebben om dit te kunnen geven. Het vak lijkt dus

eerder in drie kleine aparte delen te zullen worden aangeboden. (De Federatie, 2020; Verneert & Geudens, 2021)

Ondertussen heeft Katholiek Onderwijs Vlaanderen de nieuwe eindtermen **aangevochten bij het Grondwettelijk Hof** waar ze de opschorting en vernietiging ervan vragen. In afwachting van deze uitspraak, is het vak MEAV gevormd als noodoplossing en eventuele overgangsregeling. (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2021a)

“Wij zijn ook niet blij met MEAV, maar als er niets verandert aan de eindtermen, zijn onze handen helaas gebonden.”¹

Lieven Boeve (directeur-generaal
Katholiek Onderwijs)

¹ (Bergmans & Maenhout, 2020)

2.2 Disclaimer als teken van slecht design

Doordat ik zelf een leraar MEAV ben, kan ik me dus zeker ook vinden in alle bovenvermelde problemen. Als je overigens gaat kijken naar de ‘veelgestelde vragen’ (FAQ) bij de website van het Katholiek Onderwijs is MEAV het enigste vak dat een aparte sectie heeft met maar liefst 15 veelgestelde vragen. Dit toont aan dat er nog veel problemen zijn omtrent dit vak. (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2021b)

Bovendien staat er op één van de eerste pagina's van het leerplan van MEAV **een grote disclaimer** in verband met de onhaalbaarheid van de eindtermen. Dit deed bij mij als productontwikkelaar alle alarmbellen rinkelen. Het deed me meteen denken aan Figuur 2.1 dat ik in mijn opleiding te zien kreeg als we het over **slecht design** hadden. Hetzelfde gevoel kreeg ik bij dit leerplan.

Fig. 2.2.1 Voorbeeld slecht product design (Winchester, n.d.)

Het is vanzelfsprekend dat de overheid en de onderwijskoepels er voor moeten zorgen dat er duidelijke leerplannen zijn die haalbaar en werkbaar zijn. En toch falen ze hier in, wat heel duidelijk wordt met de grote disclaimer die overigens in elk nieuw leerplan van het Katholiek Onderwijs staat. Het is dus duidelijk dat dit op een betere manier *gedesignd* kan worden.

2.3 Doel onderzoek

Scholen en leraren moeten (voorlopig) wel verder met dit vak terwijl het heel wat uitdagingen met zich meebrengt. Het doel van deze thesis is dan ook om te onderzoeken of het vak **MEAV meer geïntegreerd aangepakt** kan worden. Op deze manier zouden er meerdere leerplandoelen tegelijk behaald kunnen worden waardoor er meer tijd en ruimte in het vak komt om de leerstof met meer diepgang te behandelen.

3 Onderzoeksvragen

In welke mate kan het vak MEAV in de tweede graad van het secundair onderwijs met zijn transversale eindtermen geïntegreerder vormgegeven worden?

- Hoe kan artistieke vorming hier een extra meerwaarde in bieden?
- Hoe wordt het vak momenteel aangepakt?

4 Theoretisch kader

Er werd een literatuuronderzoek uitgevoerd waarbij er gekeken werd hoe mensen keken naar MEAV voor de invoering. Verder wordt er ook onderzocht wat de meerwaarde kan zijn van kunst en cultuur in het onderwijs. En als laatste wordt bekeken wat de meerwaarde is van een geïntegreerde aanpak.

4.1 Het negatieve beeld op de invoering van het vak

Om te weten te komen hoe er werd gekeken op het nieuwe vak MEAV nog voor het ingevoerd werd, is er toen een bevraging uitgevoerd geweest door IndiVille. Deze bevraging liep van 5 oktober tot 26 oktober 2020. Er werden zowel leerkrachten als directies, studenten in een bacheloropleiding, ouders van leerlingen, leerlingen en de Vlaamse burger bevraged. Er hebben uiteindelijk 3066 mensen aan deelgenomen. (IndiVille, 2020)

Draagvlak

Uit het onderzoek blijkt dat zo goed als elke **leerkracht kunstvakken en student kunstvakken** het een **slechte beslissing** vindt om het vak MEAV in te richten en dus bijgevolg minder kunst en cultuur aan te bieden. **Maar ook andere leerkrachten en studenten, directies, ouders en leerlingen vinden dit een slechte beslissing.** Bij de algemene bevolking is er een genuanceerder beeld te vinden. Daar zegt 58% niet achter de beslissing te staan. Leerlingen geven zelf ook aan dat ze door de lessen beeld, muziek en esthetica in aanraking komen met zaken waar ze anders nooit mee in aanraking zouden komen.

Verder blijkt ook dat de **meerderheid kunst en cultuur op school belangrijk vindt**, dat deze best door een vakleerkracht gegeven kan worden en dat er eigenlijk te weinig aandacht is voor kunst en cultuur in het onderwijs. Er kan dus geconcludeerd worden dat er geen breed draagvlak is voor deze beslissing.

Impact

Iets meer dan twee op vijf leerkrachten kunstvakken vreest er voor dat ze vakken zullen moeten geven waar ze niet voor opgeleid zijn, andere vakken moeten geven of zelfs uren zullen verliezen. Een vierde van deze leerkrachten zegt dat ze gereffecteerd zullen worden naar een andere school en **één op vijf denkt zelfs dat ze een andere job zullen moeten gaan zoeken** door de beslissingen rond de nieuwe eindtermen. Ook ziet de meerderheid het **niet haalbaar om het vak MEAV te onderwijzen**.

Studenten in opleiding die momenteel studeren om kunstvakken te mogen geven, vrezen dat de studies die ze nu volgen zinloos worden (57%) of dat ze geen werk zullen vinden (53%).

Haalbaarheid

De meerderheid van de leerkrachten, directies en studenten vinden het niet haalbaar dat anderen dan de leerkracht kunstvakken kunst en cultuur zouden verwerken in hun lessen. Deze bevinding is niet uit de lucht gegrepen want **zeven op de tien van de leerkrachten die geen kunstvakken geven, geeft aan dit ook nooit te zullen doen**. Als het dan toch zou gebeuren, kan men zich afvragen hoe kwalitatief dat dan is aangezien deze leerkrachten zichzelf **op ieder domein van artistieke vorming een onvoldoende** geven.

Daarbovenop vindt de overgrote meerderheid (86%) van de leerkrachten kunstvakken het niet haalbaar om volgend schooljaar het vak MEAV te geven.

Conclusie

Er kan niet anders dan geconcludeerd worden dat er absoluut geen breed draagvlak is voor de invoering van het vak MEAV. Toekomstige leerkrachten artistieke vakken vrezen dat hun studies nu zinloos worden. En ten slotte acht de meerderheid van de leerkrachten en directies het niet haalbaar dat kunst en cultuur verwerkt zal worden in de andere lessen.

4.2 De noodzaak van kunst en cultuur in het onderwijs

In dit deel wordt beschreven waarom kunst en cultuur zo noodzakelijk zijn in het onderwijs. Er wordt eerst onderzocht hoe het komt dat dit vandaag de dag nog belangrijker is als vroeger. Daarna wordt gekeken hoe kunst en cultuur een oplossing kunnen zijn voor de hedendaagse maatschappelijke problemen van leerlingen in het onderwijs. Vervolgens wordt er naar dit onderwerp gekeken vanuit de neuro-esthetica en als laatste wordt onderzocht hoe kunst een verbindende waarde kan hebben.

De gevolgen van de PISA-shock

Er is een 'PISA-shock' ontstaan in Vlaanderen door de slechte resultaten voor leesvaardigheid, wiskunde en wetenschappen op de PISA-testen van 2015 en 2018 (PISA Ugent, 2022). Hierdoor is de **nadruk sterk op STEM** (Science, Technology, Engineering en Mathematics) en lezen te komen liggen. Maar deze testresultaten worden genuanceerd door onderwijsexpert Roger Standaert (Verneert, F. & Geudens, T., 2021). Hij zegt dat de **PISA-tests voornamelijk uit een economisch standpunt** zijn opgesteld. Hierbij worden de competenties gemeten die men nuttig vindt voor de arbeidsmarkt waardoor de resultaten maar een beperkte weergave van de kwaliteit in het onderwijs geven. Maar in onderzoek door de OESO over de **vaardigheden die nodig zijn voor de toekomstige arbeidsmarkt staan competenties als creativiteit, originaliteit, een open geest en nieuwsgierigheid bovenaan de lijst** (OECD, 2019). Deze zouden dus mee opgenomen moeten worden in de PISA-test om een beter beeld te krijgen. Daarbovenop is een internationale vergelijking problematisch volgens Standaert door de culturele verschillen en andere schoolsystemen.

Door deze harde PISA-cijfers is het voor kunstvakken heel moeilijk om te overleven. Vlaanderen gaat nu vol voor STEM maar **onderzoekers benadrukken** de laatste jaren het **belang van STEAM** met de 'A' van 'Arts' (Harris & De Bruin, 2017; Van Broekhoven et al., 2020). Dit is nodig om de **leerlingen voor te bereiden op de innovatiegerichte maatschappij**. Maar volgens de OESO speelt ook artistieke vorming een belangrijke

rol in de ontwikkeling van creatief en kritisch denken, communicatieve vaardigheden, motivatie, zelfvertrouwen en het vermogen tot samenwerking. Artistieke vorming geeft jongeren dus een taal waarin er geen juist of fout is. **Het geeft de mogelijkheid aan leerlingen om hun zelf beter te leren kennen en eventuele creatieve talenten te ontdekken.** Alleen daarom is deze creatieve component belangrijk op zichzelf naast wetenschap, wiskunde of technologie, aldus de OESO (Winner, E. et al., 2013).

De vijf componenten van STEAM versterken elkaar door bijvoorbeeld interactieve digitale toepassingen in kunstlessen te integreren (Verneert, F. & Nijs, L., 2020). Volgens Van Broekhoven zijn **openheid voor nieuwe ervaringen, zelfvertrouwen en divergent denken voorwaarden voor creativiteit in alle domeinen van STEM**. Het onderwijs zou hier dus op alle niveaus moeten op inspelen door creativiteit te ondersteunen en te stimuleren.

Burn-outs bij kinderen

Peter Adriaenssens is een Belgische jeugdpsychiater en deels hoofddocent aan de Universiteit Leuven. Hij zegt dat wanneer je kunst en cultuur niet zou aanbieden op school, je eigenlijk zegt dat het een minder belangrijke sector is (Van Regenmortel, 2020). Maar eigenlijk is het gewoon een andere invalshoek om met dezelfde set hersenen aan de slag te gaan. **Daarbovenop kan niet iedereen kunst beoefenen in hun vrije tijd** in het deeltijds kunstonderwijs want één op vijf van de Belgische kinderen leeft in armoede (UNICEF, 2020). Met andere woorden **zonder kunst en cultuur op school wordt een brede ontwikkeling een voorrecht** terwijl het eigenlijk een basisrecht zou moeten zijn.

Adriaenssens zegt ook dat hij **grote aantallen kinderen ziet lijden onder druk en stress**. Ouders en het onderwijs verhogen de druk want betere resultaten betekent meer toekomst. Er wordt veel verwacht van jongeren maar **er ontbreekt tijd voor brede ontwikkeling**. Verder ziet hij ook dat we leven in een tijd die het verbale overwaardeerd. Dit terwijl jongeren zich ook vaak uitdrukken in andere talen zoals dans, tekenen en muziek. We moeten ze **leren bruggen te slaan tussen die vaardigheden**. Hij zegt: “Tekenen je idee, en eens je het getekend hebt, kan je er makkelijker over praten.” Met andere woorden de ene vaardigheid kan de andere gaan stimuleren.

“Tekenen je idee, en eens je het getekend hebt, kan je er makkelijker over praten.”²

Peter Adriaenssens (jeugdpsychiater)

Het creatieve is dan ook geen hobbydomein volgens Adriaenssens. **Dat hebben we gezien met corona wanneer duidelijk werd hoe belangrijk het is** om de emotionele vaardigheid te hebben om met alleen zijn om te gaan, om de sociale vaardigheid te hebben om er als koppel samen uit te komen en om als zelfstandige de flexibiliteit te

² (Van Regenmortel, 2020)

hebben om nieuwe oplossingen te bedenken. Al deze relevante en hedendaagse vaardigheden leer je enkel door creatief te denken.

Geen tijd meer om tijd te verliezen

Artistieke vorming is noodzakelijk in het middelbaar onderwijs. Dat blijkt ook uit recente inzichten uit de neurowetenschappen. **Neuro-esthetica onderzoekt wat kunst met onze hersenen doet.** Deze jonge wetenschap boekt vooruitgang door de medische beeldvorming die laat zien welke hersengebieden aan de slag gaan op welk moment. (Berghmans, 2021)

Volgens Mark Reybrouck, muziekpsycholoog en emeritus hoogleraar aan de KU Leuven die ook onderzoek doet in de neuro-esthetica, zijn de hersenen van een muzikant niet anders dan die van een niet-muzikant. Ze zijn wel beter ontwikkeld omdat er meer verbindingen zijn tussen de verschillende hersendelen en de hersenen zijn ook actiever. Maar iedereen kan er voor zorgen dat zijn brein beter gaat functioneren door ze regelmatig uit te dagen waardoor ze veranderen en beter worden. Dat kan bijvoorbeeld door muziek als je piano speelt. Daarom is het ook belangrijk dat dit een plaats heeft in het curriculum.

Met andere woorden: **“Een schooldag vol vakken die uitsluitend op het cognitieve gericht zijn, houdt geen rekening met de werking van ons brein”**, zegt Reybrouck. “De nieuwe eindtermen en leerplannen zijn zo volgestouwd dat er geen tijd meer is om tijd te verliezen.” Dat is niet goed voor het leerproces waardoor er nu vanuit de neurowetenschappen wordt gepleit om die tijd in het onderwijs in te bouwen. Dit kan perfect ingevuld worden door artistieke vorming.

“De nieuwe eindtermen en leerplannen zijn zo volgestouwd dat er geen tijd meer is om tijd te verliezen.”³

Mark Reybrouck (muziekpsycholoog en onderzoeker in de neuro-esthetica)

Als je kunst op een zintuiglijke en niet te analytische manier ervaart, stimuleert het de werking van het rustbrein volgens Reybrouck. **Het rustbrein of het Default Mode Network wordt geactiveerd als we niet gefocust zijn op een concrete taak zoals dagdromen, met je handen aan het werk zijn, naar muziek luisteren of tekenen.** Op die momenten doe je aan zelfreflectie, zet je dingen in perspectief en leg je verbanden waardoor je soms in één keer ziet hoe je een bepaald probleem moet oplossen. Dat is cruciaal om ervaringen en kennis te verwerken. Als je hierna dan iets nieuws tegenkomt, kan je met een groter rendement werken. **“Mensen die cognitief goed presteren, hebben vaak een sterkere activatie van het rustbrein”**, zegt Reybrouck. Daarom is het belangrijk dat er een afwisseling bestaat tussen naar buiten gerichte aandacht (wanneer je taakgericht bezig bent) en naar binnen gerichte aandacht (wanneer het rustbrein functioneert). Het is niet gemakkelijk om deze twee soorten aandachten te combineren, maar je kan er wel voortdurend tussen schakelen.

³ (Berghmans, E., 2021)

Kunst als verbindende waarde tussen de verschillende disciplines

“De leraar onderricht niet, hij is een ‘onwetende meester’ en laat zijn leerlingen de dingen zelf ontdekken”, zegt Ivana Momcilovic (Berghmans, E., 2021). Zij is dramaturge van opleiding en onderzoekt hoe je kunst breed vormend kunt inzetten in het onderwijs. Het gaat er voor haar niet over om in de eerste plaats vakkennis over te brengen. **Volgens haar zou eender welk leerproces als een artistiek proces moeten kunnen verlopen.** Kunst is voornamelijk een tool voor emancipatie omdat leerlingen zichzelf mogen zien als een artiest. De leerling mag dingen proberen, uitzoeken en zelfs verloren lopen. Maar dat gebeurt niet in het hedendaagse klassieke onderwijs waar leerlingen de dingen doen die de leerkracht voorschoteld. Dat is **niet goed voor het zelfvertrouwen en de motivatie.** Momcilovic zegt dan ook dat leerlingen die zich in de klassieke lessen wegsteken, omdat ze problemen hebben met hun concentratie of met de taal, vaak **openbloeien als je ze creatief laat zijn.** Daarom is het voor haar belangrijk dat de schotten tussen disciplines opgeheven worden want kunst reikt werktuigen voor het leven aan die in elk vakgebied nodig zijn.

Onderwijsexpert Roger Standaert vindt dat door de combinatie tussen de techniciteit van kunstvormen en de reflectie over kunstuitingen, over wat er in de wereld en in de maatschappij gebeurt, **kunst een verbindende waarde krijgt tussen de verschillende disciplines.** Hierdoor kan je in het onderwijs op die manier verschillende vakken samenbrengen en begeleiden. (Dekeyzer, B. et al., 2021).

Er moet dus meer kunst in het onderwijs en niet alleen via de specifieke vakken. “Dat is ook een **kwestie van creativiteit en de wil van de leerkrachten ploeg en de directie**”, zegt Josée Lehon. “Hef de schotten tussen de vakken op, en je kunt erg mooie dingen doen.” Ze werkte een lessenreeks ‘kunst en wetenschap’ uit waarbij de vakken chemie en plastische opvoeding geïntegreerd werden. Daarin kregen leerlingen de theorie over de fysische procedés achter een blauwdruk mee en experimenteerde ze met de techniek. (Berghmans, E., 2021)

“Hef de schotten tussen de vakken op, en je kunt erg mooie dingen doen.”⁴

Josée Lehon (leerkracht Plastische Opvoeding)

⁴ (Berghmans, E., 2021)

4.3 Meerwaarde geïntegreerde aanpak

In 4.2 werd al kort het voorbeeld van STEAM aangehaald wat een succesvolle geïntegreerde aanpak is. In dit deel wordt nog verder onderzocht waarom een geïntegreerde aanpak beter is. Eerst wordt beschreven wat een geïntegreerde aanpak juist inhoudt. Daarna worden enkele voordelen aangehaald van dit principe. Als laatste wordt nog onderzocht waarom dat er nog niet meer leerkrachten zijn die geïntegreerd werken.

Verbanden leggen

Bij een geïntegreerde aanpak, of ook wel interdisciplinair werken genoemd, is er een **samenwerking tussen verschillende disciplines** en een integratie van de kennis van die disciplines om gedeelde doelstellingen en producten te realiseren (Onderwijstips Ugent, 2022). In deze aanpak **versterken de vakken elkaar onderling**. Dankzij wederzijdse beïnvloeding ontstaan bij leerlingen **nieuwe inzichten die de grenzen van het vak overstijgen** (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2022).

Als leerlingen afstuderen is het belangrijk dat ze buiten vakkennis ook beschikken over een aantal **metacompetenties** (Carr, D., 2007; Jakobs, H. H., 1989). Deze competenties kunnen niet aangeleerd worden via de traditionele afgelijnde vakken en hebben dus een **geïntegreerde aanpak nodig**. Leerlingen verwerken actief informatie en **leggen verbanden met informatie die al reeds aanwezig is**. Uit hersenonderzoek blijkt dat als er geen verbanden gelegd kan worden met eerder verworven kennis, het brein de niet geïntegreerde kennis moeilijk kan verwerken (Caine, R. N. & Caine, G., 1990).

Voordelen integratie

Katholiek onderwijs Vlaanderen beschrijft op haar website enkele voordelen van een geïntegreerde aanpak (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2022).

1. Motiverend

Door geïntegreerd te werken sluit je beter aan bij hoe leerlingen de wereld ervaren. Leerlingen krijgen daardoor inzicht in de manier waarop kennis in verschillende contexten samenhangt. Op die manier leren ze verbanden leggen tussen wat ze op school leren en wat er gebeurt in de wereld om hen heen. Zo zal de leerstof meer betekenis krijgen en blijft ze beter hangen. In één uursvakken is er meestal te weinig tijd voor feedback, reflecties of verdieping. Hierdoor leren leerlingen weinig van veel. Interdisciplinair werken biedt kansen om meer diepgang te bereiken.

2. Betere leeruitkomsten

Bij interdisciplinair werken leren leerlingen in betekenisvolle en samenhangende contexten. Deze samenhangende context is veel toegankelijker voor leerlingen dan de klassieke gefragmenteerde kennis. Dit resulteert in betere leeruitkomsten en bevordert je de ontwikkeling van een hogere orde van denkvaardigheden.

3. Ontwikkeling 21ste eeuwse vaardigheden

De maatschappij verwacht dat jongeren in staat zijn om problemen te analyseren. Als ze deze dan willen oplossen, moeten ze kennis uit verschillende vakgebieden kunnen toepassen. Een interdisciplinaire aanpak draagt dus bij tot het ontwikkelen van vakoverstijgende vaardigheden zoals kritisch en probleemoplossend denken, creëren, leesvaardigheid en samenwerken.

Nood aan voorbeelden

Het rapport over de nieuwe sleutelcompetenties zegt dat de competenties vereisen dat het leerplan op schoolniveau niet wordt ontworpen als een reeks verschillende vakken, maar dat het verbanden legt tussen vakdomeinen (Gordon, J. et al., 2009). Leraren en schoolleiders hebben hier een beslissende rol om sleutelcompetenties in de school en het leren van leerlingen te introduceren. Zo kunnen ze **bruggen slaan tussen de onderwerpen van het schoolcurriculum** en de behoeften van leerlingen op het gebied van levenslang leren. Hierdoor is dus de **implementatie van deze sleutelcompetenties waarschijnlijk complexer dan de vorming van het beleid zelf.**

Uit onderzoek van Van den Branden blijkt dat in alle Europese landen waar ze werken met de sleutelcompetenties een grote nood is aan inspirerende voorbeelden van hoe er binnen alle vakken kan gewerkt worden aan de ontwikkeling van deze sleutelcompetenties. Maar daarnaast hebben leraren ook **veel nood aan voorbeelden van vakoverstijgende projecten waarin leerlingen competenties van diverse vakken transfereren naar nieuwe complexe probleemstellingen.** (Van den Branden, K., 2019)

Daarbovenop staan de drie modules van MEAV op zichzelf in het leerplan en gaat het ook niet uit van een geïntegreerde aanpak. Dat wordt zelfs letterlijk zo gezegd in het leerplan wat er voor zorgt dat leerkrachten minder gemakkelijk een geïntegreerde aanpak gaan uitproberen. (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2020)

5 Onderzoeksopzet en methodologie

Om te onderzoeken hoe MEAV momenteel wordt aangepakt, wat de huidige problemen zijn en wat MEAV leraren denken van een geïntegreerde aanpak, werd er een **enquête** (zie bijlage 1) opgesteld.

De enquête bestond uit tien vragen die gericht waren aan leraren die op dat moment het vak MEAV gaven. De vragenlijst werd gedeeld in verschillende Facebookgroepen die betrekking hadden tot het vak MEAV. Ze werd ook doorgestuurd naar MEAV collega's via mail en de onderwijskoepel Katholiek Onderwijs heeft ook geholpen met het verspreiden ervan. De enquête heeft een maand open gestaan van 06/03/2022 tot 03/04/2022.

Voor de enquête werd er gewerkt met Google Forms dat uiteindelijk zorgde voor 32 respondenten van MEAV leerkrachten (of leerkrachten die één van de componenten geven) binnen Katholiek Onderwijs Vlaanderen. 28,1% Van deze leerkrachten kwam uit het maatschappelijke domein, 25,0% uit het economische domein, 9,4% uit het artistieke domein en 37,5% uit andere domeinen. De resultaten werden uiteindelijk verwerkt en geanalyseerd in Excel.

Buiten deze enquête werden er ook nog **twee netwerkmomenten** georganiseerd met leerkrachten MEAV uit de scholengroep HeLiKs. In deze twee sessies van telkens twee uur werden er met elkaar ervaringen gedeeld en problemen gemeld in verband met het vak.

6 Resultaten

6.1 Wie onderwijst het vak

Van de leerkrachten die het vak MEAV geven, zien we in Figuur 6.1.1 dat het grootste deel uit het maatschappelijke domein komt, namelijk 28,1%. Het tweede grootste domein waar MEAV leerkrachten uit komen is het economische domein met 25,0%. **Opvallend is dat de derde component van het vak, het artistieke domein, maar door 9,4% vertegenwoordigd wordt.** Verder is te zien dat er ook wel wat leerkrachten uit het taalkundige domein (15,6%) en het wetenschappelijke domein (9,4%) komen. Uiteindelijk komen er nog 12,5% van de leerkrachten uit andere domeinen.

Normaal zouden de drie componenten van het vak MEAV het meest vertegenwoordigd moeten zijn, maar we zien dat de artistieke leerkrachten ondervertegenwoordigd zijn hier. Ook valt op dat **de achtergrond van de leerkrachten MEAV heel divers is** en het zich niet enkel behoudt tot de drie domeinen van de componenten van het vak.

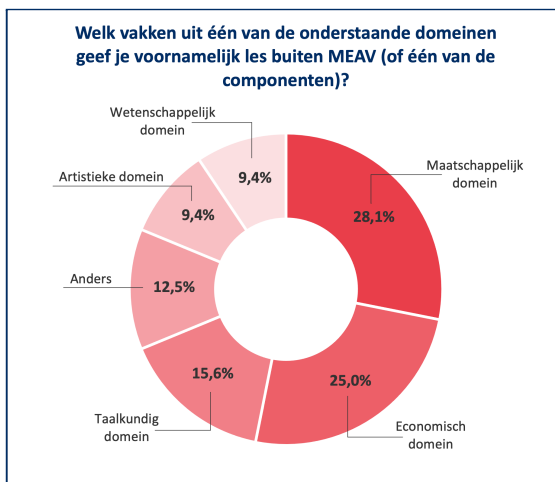

Fig. 6.1.1 Grafiek over de domeinen waar MEAV leerkrachten uit vandaan komen

6.2 Aanpak MEAV

Uit Figuur 6.2.1 blijkt dat bij **46,9% van de MEAV leerkrachten het vak als één geheel wordt ingericht** in de lessentabel. Maar het wordt ook vaak opgesplitst in afzonderlijke vakken (31,2%). Af en toe nemen ze enkele componenten van MEAV samen met het complementaire gedeelte, namelijk 12,5% van de tijd. Dit is dan een samengesteld vak waar ze bijvoorbeeld de maatschappelijke en artistieke component samenvoegen met ICT. Bij 9,4% van de leerkrachten worden de eindtermen van MEAV behaald door grote projecten.

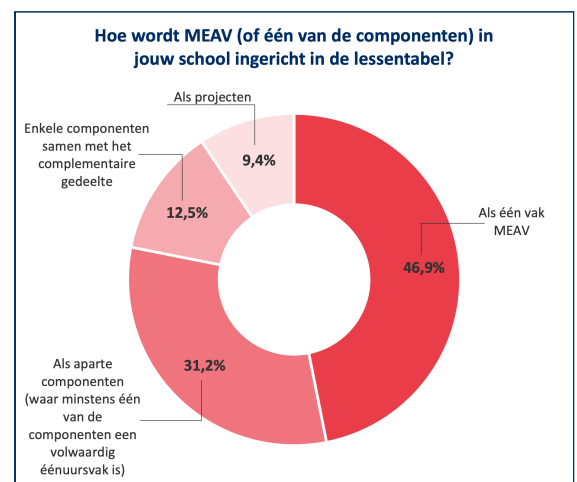

Fig. 6.2.1 Grafiek over hoe MEAV in de lessentabel wordt ingericht

In Figuur 6.2.2 wordt bekeken hoeveel leerkrachten er worden ingezet voor het vak MEAV op hun school. **Bij 71,9% van de respondenten gebeurt dat door meerdere leerkrachten waarbij elke leerkracht een component van het vak voor zijn rekening neemt.** De drie componenten kunnen ook door een zelfde leerkracht gegeven worden die dus het hele vak onderwijst. Dat gebeurt bij 21,9% van de respondenten. Slechts bij 6,3% van de respondenten wordt het vak door middel van co-teaching gegeven.

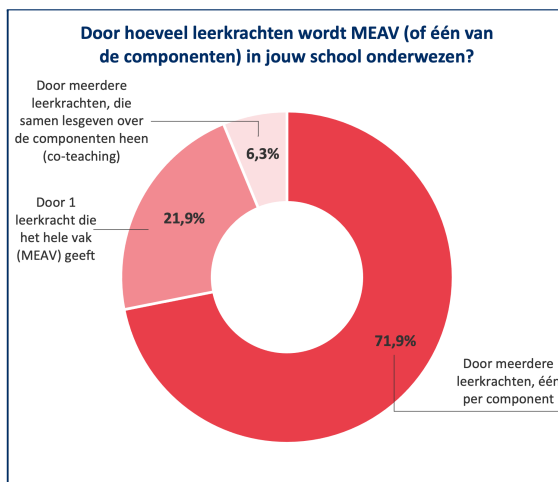

Fig. 6.2.2 Grafiek over hoeveel leerkrachten het vak MEAV lesgeven

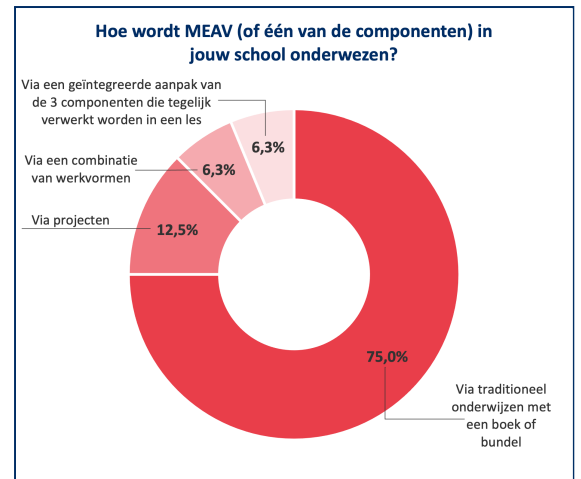

Fig. 6.2.3 Grafiek over de manier hoe MEAV onderwezen wordt

De manier waarop het vak MEAV onderwezen wordt in verschillende scholen wordt beschreven in Figuur 6.2.3. **Bij het grootste deel van de leerkrachten (75,0%) gebeurt dat via traditioneel onderwijzen met een boek of bundel.** Bij 12,5% van de respondenten gebeurt dat via verschillende projecten. 6,3% Van de respondenten doet het via een combinatie van bovenvermelde werkvormen. Slechts 6,3% geeft les aan de hand van een geïntegreerde aanpak waarbij verschillende componenten van het vak in eenzelfde les worden verwerkt.

6.3 Materiaal

In Figuur 6.3.1 wordt er gekeken naar welk materiaal er wordt gebruikt om het vak MEAV te onderwijzen. **De meeste respondenten gebruiken de PIT boeken van de uitgeverij Plantyn, namelijk 40,6%.** Andere boeken van uitgeverijen die nog worden gebruikt zijn de SONAR boeken van Averbode (15,6%), de FRAME boeken van VanIn (12,5%) en de boeken van Pelckmans (6,3%). 18,8% heeft een eigen cursus gemaakt voor het vak en 6,3% gebruikt gewoon geen cursus.

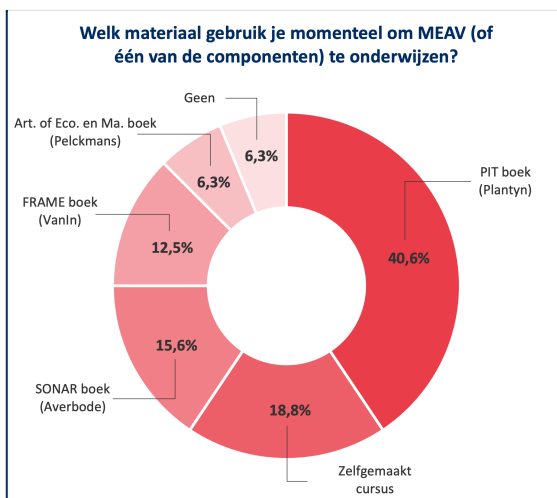

Fig. 6.3.1 Grafiek over het materiaal dat MEAV leerkrachten gebruiken om het vak te onderwijzen

Er is per uitgeverij ook nog gekeken naar de tevredenheid over het materiaal in Figuur 6.3.2. In het algemeen kunnen we vaststellen dat de tevredenheid niet al te best is. De SONAR boeken van **Averbode** kregen gemiddeld een 4,2 en de PIT boeken van **Plantyn** een 3,8. Dat wil zeggen dat de gebruikers gemiddeld er **neutraal tegenover** staan. De boeken van **Pelckmans** en de FRAME boeken van **VanIn** kregen respectievelijk gemiddeld een 2,5 en een 2,0. Over deze boeken zijn de respondenten dus **eerder niet tevreden**.

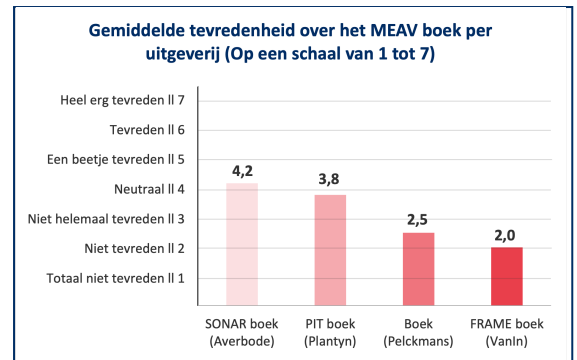

Fig. 6.3.2 Grafiek over de gemiddelde tevredenheid over het MEAV boek per uitgeverij

6.4 Haalbare eindtermen

Er is ook afgetoetst geweest in welke mate de MEAV leerkrachten denken dat ze de eindtermen van dit vak op een degelijke manier zullen halen tegen het einde van het schooljaar. Dat zien we in Figuur 6.4.1. Opvallend is dat **50,0%** van de leerkrachten resoluut zegt dat ze de **eindtermen niet zullen halen** omdat het er gewoon te veel zijn. Verder zegt dan nog eens 40,6% van de leerkrachten dat ze denken dat ze de eindtermen wel zullen halen, maar wel heel oppervlakkig. **Slechts 6,3%** van de leerkrachten kan volmondig zeggen dat ze tegen het einde van het schooljaar zeker en vast de **eindtermen zullen halen op een degelijke manier**. Als laatste zijn er nog 3,1% MEAV leerkrachten die zeggen dat ze eindtermen niet zullen halen maar om de reden omdat er te veel lessen zijn weggevallen door feestdagen, ziekte, corona of andere omstandigheden.

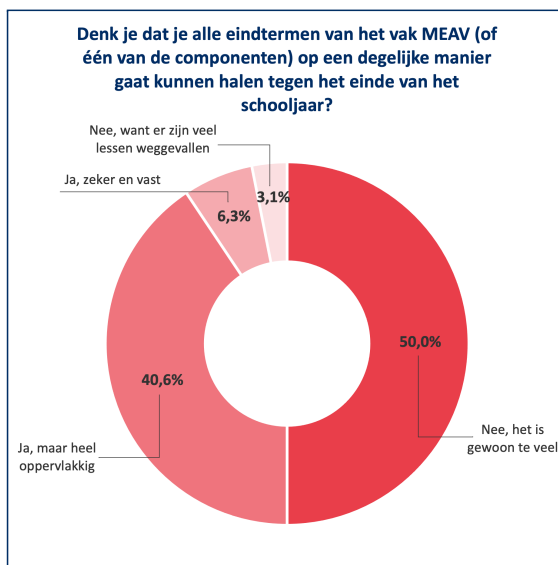

Fig. 6.4.1 Grafiek over dat MEAV leerkrachten de eindtermen op het einde van het schooljaar op een degelijke manier zullen halen

6.5 Moeilijkheden MEAV

Op het einde van de enquête werd gevraagd aan de leerkrachten MEAV welke problemen zij ondervinden met dit vak. Hieruit zijn veel kwalitatieve resultaten gekomen (zie bijlage 2) waarvan hier de belangrijkste inzichten worden samengevat. Ook de inzichten uit de netwerkmomenten (zie bijlage 3) worden hier in verwerkt.

Te weinig tijd

Wat veel terugkomt in de antwoorden van de leerkrachten is dat er te weinig tijd is voor de hoeveelheid leerplandoelen die gezien moeten worden. Wat volgens veel leerkrachten leidt tot **weinig diepgang en oppervlakkigheid**. Dat dit één van de grootste problemen is blijkt doordat maar liefst **24 van de 32 respondenten dit aanhalen** bij hun moeilijkheden bij dit vak.

“We krijgen 1u/week dit voor 10 weken per component, daarna schuiven de leerlingen door. Het is onmogelijk om alles gezien te hebben binnen deze uren, al zeker als er eens een uur wegvalt door evt. activiteiten, sportdag, pedagogische studiedag etc. De leerlingen zien het vak nu als een uurtje dat ertussen geplakt werd.”

Leerkracht MEAV (Respondent enquête)

Ontevreden over de bestaande boeken

Heel wat leerkrachten halen ook aan dat ze niet tevreden zijn over de bestaande boeken van uitgeverijen over dit vak. Dit werd ook al reeds bevestigd in het kwantitatieve onderzoek in 6.3. Enkele leerkrachten zeggen dat de boeken **heel theoretisch zijn en zelfs saai**.

Onbekwaam gevoel

Verder zijn er enkele leerkrachten die zich onbekwaam voelen om het vak te geven omdat ze niet de kennis hebben van alle drie de vakgebieden. Dit wordt bij hen **als een grote belemmering ervaren**.

Een grote complexiteit

Veel van de leerplandoelen uit het vak MEAV **overlappen met leerplandoelen uit andere vakken**. Maar dit verschilt van richting tot richting. In een economische richting moeten bijvoorbeeld de economische leerplandoelen eigenlijk niet meer gehaald worden. Dit maakt het wel heel **complex** voor leerkrachten omdat dit voor elke richting anders is en het echt een **puzzelwerk** wordt. Daarom zijn er ook een heel deel leerkrachten die dan toch maar die **component dubbel geven**. Maar niet elke leerkracht vindt de overlap van doelen een probleem en ziet er juist **opportunities** in. Zo zegt één leerkracht het volgende: "Er zit totaal geen samenhang in het leerplan. Dit is frustrerend, maar ook heel verrijkend. In onze school zijn we heel ver gegaan in het "vrijheid" geven aan de leerkrachten. We hebben 3 uur gekoppeld (1 uur Nederlands, 1 uur MEAV, 1 compl. uur), zodat onze leerlingen 3 uur "kunst" krijgen per week, elke week."

Verder wordt er in veel scholen per component een leerkracht aangeduid die om de tien weken wisselt van klas met een andere collega die één van de andere componenten van MEAV geeft. Dit zorgt voor **problemen als leerlingen midden in het jaar van richting veranderen**. Want dan hebben ze soms bijvoorbeeld al het economische deel gehad en krijgen ze dit opnieuw terwijl ze bijvoorbeeld geen artistieke deel gehad hebben. **Hierdoor behalen sommige leerlingen bepaalde doelstellingen dubbel en andere doelstellingen gewoon niet**. Dit zorgt voor veel complexiteit die alleen maar complexer wordt en dit voor enkel een één uursvak.

6.6 Geïntegreerde aanpak

Als laatste werd er in Figuur 6.6.1 nog gevraagd aan de MEAV leerkrachten in welke mate ze het zouden zien zitten om de verschillende componenten van MEAV tegelijkertijd geïntegreerd les te geven. Dit gaven ze aan op een schaal van 1 tot 7. De **meningen** leken hier heel **verdeeld** over te zijn met als grote uitschieter de 8 respondenten die volmondig zeiden dat ze dit totaal niet zagen zitten. Maar als er gekeken wordt naar het **gemiddelde** van alle respondenten komen we uit op **3,594 op 7**. Of met andere woorden **tussen "neutraal" en "dat zie ik niet echt zitten"**.

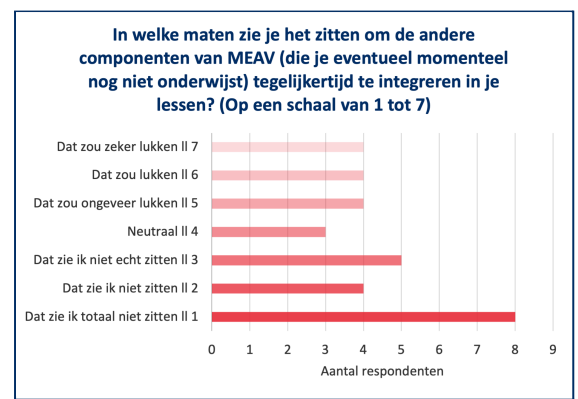

Fig. 6.6.1 Grafiek over de mate dat MEAV leerkrachten het zien zitten om de andere componenten mee te integreren in hun lessen

Na deze vraag werden de respondenten geïnformeerd dat uit onderzoek blijkt dat leerlingen beter leren als leerstof uit verschillende domeinen in één les wordt geïntegreerd (Caine, R. N. & Caine, G., 1990). Er wordt hen dan een hypothetische situatie geschetst over een cursusboek waarin de drie componenten van MEAV in elkaar geïntegreerd zitten en dus niet opgesplitst zitten in aparte hoofdstukken of componenten. Er werd hen dan in Figuur 6.6.2 gevraagd of ze dit interessant zouden vinden om zelf te gebruiken. Hierbij zegt 31,1% op dat ze dat zeer interessant vinden en het een verbetering zou zijn. 50,0% Van de respondenten vindt dit ook interessant om te gebruiken mits er voldoende ondersteuning is omdat ze zich misschien niet in alle componenten thuis voelen. Slechts 18,8% zegt dat ze dat echt niet zouden zien zitten. We kunnen hier dus wel uit besluiten dat **81,1%** van de huidige MEAV leerkrachten wel **open staan voor een geïntegreerde aanpak** mits er voldoende ondersteuning is.

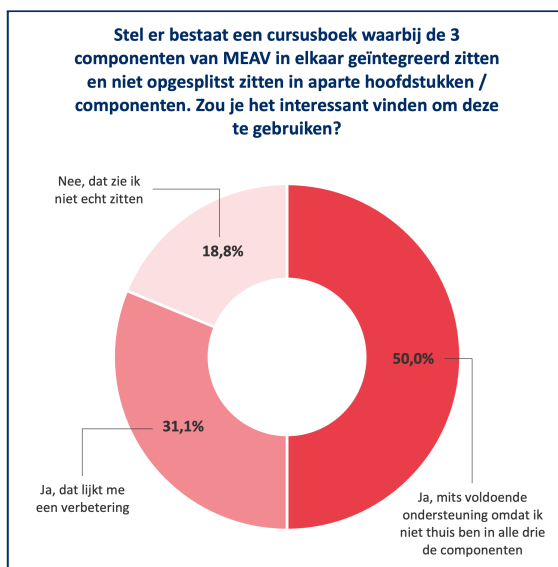

Fig. 6.6.2 Grafiek over de mate dat MEAV leerkrachten het zien zitten om geïntegreerd les te geven met een cursusboek

7 Discussie

Voor dit onderzoek is er een enquête uitgevoerd geweest bij 32 verschillende leerkrachten die het vak MEAV geven. Dit is best een **groot aantal respondenten voor deze beperkte doelgroep**. Hierdoor is er veel inbreng vanuit het onderwijsveld zelf. Een ander groot voordeel bij dit onderzoek is dat de auteur van deze scriptie zelf het vak MEAV geeft op moment van schrijven waardoor hij er midden in zit.

Hoe het nu verder moet met dit vak is nog een groot vraagteken aangezien er nog geen uitspraak is van het Grondwettelijk Hof waar Katholiek Onderwijs Vlaanderen een bezwaarschrift heeft ingediend. De uitspraak wordt verwacht op 16 juni 2022 nadat deze master thesis al is afgerond. Voor hetzelfde geld wordt het vak helemaal opnieuw herdacht en bestaat het volgend schooljaar niet meer. Maar dat **breekt de waarde van deze thesis niet af** aangezien dit relevant is voor alle vakken in het onderwijs en niet alleen voor MEAV.

Naast een geïntegreerde aanpak van het vak MEAV zijn er nog **andere mogelijkheden** die enkele van de huidige problemen kunnen oplossen. Dit door bijvoorbeeld **overlappende leerplandoelen met andere vakken te laten vallen** zodat er meer ruimte komt voor artistieke vorming. Het vak zou ook **volledig projectmatig aangepakt** kunnen worden wat dan een variant op de geïntegreerde aanpak zou zijn.

In een vervolgonderzoek zou er als test een geïntegreerde aanpak van het vak MEAV uitgeprobeerd kunnen worden. Zo zou er in de **praktijk kunnen uitgetest worden** of dat alles wat de theorie zegt ook in het echt zo werkt.

8 Conclusie

Uit het onderzoek blijkt dat **nog voor het vak MEAV werd ingevoerd er al een negatieve blik hierop was**. Er was geen breed draagvlak, toekomstige artistieke leerkrachten vreesde dat hun studies zinloos zouden worden en de meerderheid van de leerkrachten vindt het niet haalbaar dat kunst en cultuur verwerkt zou worden in de andere lessen.

In de meeste scholen wordt het **vak momenteel als één geheel ingericht** maar wordt er wel per component een andere leerkracht voorzien. Het grootste deel van de leerkrachten geeft hierbij op de traditionele manier les met een boek of bundel.

Maar ze ondervinden hierbij wel **heel wat problemen**. Ze zijn niet tevreden over de huidige boeken van uitgeverijen, sommige voelen zich onbekwaam om het vak te geven, het vak zorgt voor heel wat complexe opgezette structuren en er is te weinig tijd waardoor leerstof maar heel oppervlakkig wordt behandeld. De helft van de leerkrachten zegt zelfs **niet alle eindtermen te zullen gaan halen** tegen het einde van het schooljaar.

Om deze problemen aan te pakken, is een **geïntegreerde aanpak de beste oplossing**. Hierbij worden leerplandoelen uit alle drie de componenten van het vak verwerkt in één les en wordt er niet meer in hokjes gedacht. Het heeft als voordeel dat het voor meer motivatie zorgt bij leerlingen, zorgt voor betere leeruitkomsten en het ontwikkeld hun 21ste eeuwse vaardigheden.

Het implementeren van een geïntegreerde aanpak is wel niet gemakkelijk. Het is waarschijnlijk zelfs complexer dan de vorming van het beleid zelf. Daarom is er **veel nood aan voorbeelden** van vakoverstijgende projecten waarin leerlingen competenties van diverse vakken transfereren naar nieuwe complexe probleemstellingen. **Hiervoor is voor het vak MEAV een voorbeeld uitgewerkt in bijlage 4**.

Uit onderzoek blijkt dat MEAV leerkrachten wel open staan voor een geïntegreerde aanpak. **Meer dan vier op vijf van de leerkrachten ziet dit zitten**

mits er voldoende ondersteuning is. Dit ondanks de achtergrond van de huidige MEAV leerkrachten heel divers is. Toch blijft het het beste als een vak wordt gegeven door een leerkracht met de juiste vakkennis. Het **type leerkracht** die het beste naar voor komt **voor het geven van dit vak** in zijn geheel zijn waarschijnlijk **productontwikkelaars**. Zij beschikken zowel over de artistieke vaardigheden als de economische en maatschappelijke. Zij zijn ook gewoon om in projecten te werken en kennis uit verschillende vakgebieden samen te brengen.

Maar er blijft nog altijd een **grote noodzaak naar kunst en cultuur in het onderwijs**. Het artistieke kan hierbij fungeren als een **verbindende waarde** tussen de verschillende vakgebieden. Maar het zorgt er ook voor dat leerlingen gaan open bloeien, ze meer motivatie en zelfvertrouwen krijgen. Het ontwikkeld hun creatief en kritisch denken, hun communicatieve vaardigheden en het vermogen tot samenwerking.

Met andere woorden is het het beste als artistieke vorming meer uren zou krijgen in het onderwijs. Maar voorlopig moeten we met het vak MEAV verder en doen we dit dus best op een geïntegreerde manier. Deze aanpak zorgt voor meer diepgang, leerlingen gaan diepere verbanden leggen en er kunnen meerdere doelstellingen tegelijk gehaald worden zodat er meer tijd in het vak gecreëerd kan worden.

9 Relevantie voor het onderwijsveld

Door de invoering van de nieuwe leerplannen en het ontstaan van het nieuwe vak MEAV zijn nog **veel leerkrachten en scholen op zoek naar de juiste aanpak voor dit vak**. Eens de nieuwe leerplannen in de **derde graad** ingevoerd gaan worden, is dit onderzoek ook hier heel relevant voor omdat er dan normaal gezien **ook een vak MEAV** komt in deze graad.

Door de nieuwe leerplannen zijn de doelen specifiekier geworden en vermeerderd in aantal. Hierdoor moeten ze **in verschillende vakken op zoek gaan naar een meer geïntegreerde manier van lesgeven**. Het is dus niet enkel relevant voor het vak MEAV maar kan het toegepast worden in heel het secundair onderwijs.

10 Bronnen

10.1 Referenties

- Bergmans, E. & Maenhout, K. (2020). 'Artistieke vorming moet een volwaardig vak blijven'. De Standaard. Retrieved 23 December 2021, from https://www.standaard.be/cnt/dmf20201123_95155076?&articlehash=FaKsd3J2JgYgUIYy9XN9NPXsmqa1gTK6iCWLcDKikD9bmmhFi9q3vOILtbA4Y3Lu1Cs7u82uRdlcZQgrMhlg4Afts5SARPwwc97EHkfsA1vP9cpS7OLrBTJSQHilkjRH XG6y57d2DzkyQQFoKSjR4eHU4lolhpcUnQ3h8crWCr97RqgVZ%2Fq3MS2tdOrXp
- Berghmans, E. (2021). *Een mens word je niet van wiskunde alleen*. De Standaard. Retrieved 23 December 2021, from https://www.standaard.be/cnt/dmf20210610_96092699?&articlehash=bir9oLPqn%2BIMUO0CGnKvMmVvjly1jRwVgHeMpXTOEBomr5lih2RIGvrNZ0lv4Y%2BtWpcBrdal6Z8rVOQO8PEyOmd4vm3tG4P2B5%2Fk3WPs6DipkL0orVkl1Cgfjy8jPOTQ8ASnyfUTZ%2FcheqaN3HbQaDBbr2dworkT9quMT5mM6PRzLfiSIGKZP6x
- Caine, R. N. & Caine, G. (1990). *Understanding a brain-based approach to learning and teaching*. Educational leadership, 48, (2), 66-70.
- Carr, D. (2007). *Towards an educationally meaningful curriculum: epistemic holism and knowledge integration revisited*. British Journal of Educational Studies, 55, (1), 3-20.
- Dekeyser, B. et al. (2021). *Mogen we nog verwonderd zijn? Een pleidooi voor meer kunsteducatie in het onderwijs* (pp. 51-55). Gent: Owl Press.
- De Federatie. (2020). *Artistieke vorming is noodzakelijk voor ambitieus onderwijs*. De Federatie. Retrieved 23 December 2021, from <https://www.defederatie.org/nieuws/artistieke-vorming-is-noodzakelijk-voor-ambitieuw-onderwijs>
- Gordon, J., et al. (2009). *Key Competences in Europe: Opening Doors For Lifelong Learners Across the School Curriculum and Teacher Education*. Warsaw: CASE-Center for Social and Economic Research on behalf of CASE Network.
- Harris, A. & de Bruin, L. R. (2017). *STEAM Education: Fostering creativity in and beyond secondary schools*. Australian Art Education 38(1). 54-75.
- IndiVille. (2020). *Kunst in het secundair onderwijs*. [PDF] (pp. 1-32). Google Drive. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1HmeK63hS7rUMzxxZXR9xNXkgjQCzK71/view?fbclid=IwAR1KaKYv7-c9rgoZ8Haonz1L16Fa7tvq8Bw4RjQKuqxNEs6oU2yN7v0JG0I%3E>
- Jakobs, H. H. (1989) *Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation*. (pp. 1-12). Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2020). *Het leerplan voor Maatschappelijke, economische en artistieke vorming*. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. pp.1-4.
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2021a). *Naar het Grondwettelijk Hof*. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Retrieved 12 April 2022, from <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/eindtermen/naar-het-grondwettelijk-hof>
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2021b). *FAQ*. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Retrieved 12 April 2022, from <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/moderniserings-so-tweede-derde-graad/faq>
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2022). *Vakgericht en interdisciplinair werken*. Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Retrieved 12 May 2022, from <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/observerende-en-oriënterende-eerste-graad/vakgericht-en-interdisciplinair-werken>
- OECD. (2019). *Future of education and skills 2030*. OECD. Retrieved 11 May 2022, from https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/OECD_Learning_Compass_2030_Concept_Note_Series.pdf
- Onderwijstips Ugent. (2022). *Interdisciplinair onderwijs: randvoorwaarden voor succes*. Onderwijstips Ugent. Retrieved 12 May 2022, from <https://onderwijstips.ugent.be/nl/tips/interdisciplinair-onderwijs-randvoorwaarden-voor-s/>
- PISA Ugent. (2022). *Resultaten*. Ugent. Retrieved 11 May 2022, from <http://www.pisa.ugent.be/resultaten>
- UNICEF. *Het is niet omdat je het niet ziet dat armoede niet bestaat*. (2020). Unicef. Retrieved 10 May 2022, from <https://www.unicef.be/nl/communicatie/campagne-kind-erarmoede>
- Van Broekhoven, K. et al. (2020). *Differences in Creativity Across Art and STEM Students: We Are More Alike than Unalike*. Thinking Skills and Creativity. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100707>
- Van den Branden, K. (2019). *Sleutelcompetenties in vernieuwde eindtermen: wat doen andere landen?* Duurzaam Onderwijs. Retrieved 23 December 2021, from <https://duurzaamonderwijs.com/2019/11/14/sleutelcompetenties-in-vernieuwde-eindtermen-wat-doen-andere-landen>
- Van Regenmortel, J. (2020). *Jeugdpsychiater Peter Adriaenssens over de noodzaak van creatieve vakken*:

“Teken je idee, en je kan het beter uitleggen”. Het Nieuwsblad. Retrieved 23 December 2021, from https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20201129_97737732?&articlehash=YUHzPi8Yz8aLE4MHcRruFF9I%2ByuPs8XaGX7%2FS45WRgPtYSAc1NXQRwmL0myu0VzZ4jFo33nLV49eDBwDA2ovec27seyTDVjyAkQn3MlIX%2F4db4pky4QDq9LPMG50FdMjOjXnNh12hMJGTOMPtr9MQP5Q9p%2F%2Bp%2BLKPxvztqgk9HYQDGNngp

Verneert, F. & Geudens, T. (2021). *Het kind van de rekening?* Kunstzone. Retrieved 23 December 2021, from <https://kunstzone.nl/het-kind-van-de-rekening/>

Verneert, F. & Nijs, L. (2020). *Ook het kunstonderwijs heeft nood aan digitale geletterdheid*. Knack Magazine. Retrieved 23 December 2021, from <https://www.knack.be/nieuws/ook-het-kunstonderwijs-heeft-nood-aan-digitale-geletterdheid/>

Winner, E. et al. (2013). *Art for Art's Sake?* Overview, OECD Publishing.

10.2 Figurenlijst

Fig. 2.2.1 Voorbeeld slecht product design

Winchester, D. (n.d.). *hmm anything huh*. Pinterest. Retrieved 11 April 2022, from <https://www.pinterest.com/pin/422212533789157466>

De andere figuren die niet in de lijst staan, zijn eigen figuren.

11 Bijlagen

11.1 Bijlage 1: Vragen enquête

11.1.1 MEAV op je eigen school

** Als er over "de componenten" van MEAV gesproken wordt, wordt hiermee bedoeld: Artistieke, Economisch of Maatschappelijke Vorming of andere afgeleide vakken hiervan zoals Mens en Samenleving.

1. Welk vakken uit één van de onderstaande domeinen geef je voornamelijk les buiten MEAV (of één van de componenten**)?
 - Economie (Marketing, economie, bedrijfseconomie, ...)
 - Wetenschappen (Wiskunde, fysica, chemie, aardrijkskunde, natuurwetenschappen, biologie, ...)
 - Artistiek (Plastische opvoeding, kunstinitiatie, muzikale opvoeding, esthetica, ...)
 - Maatschappelijk (Maatschappelijke vorming (MAVO), Mens & Samenleving, ...)
 - Talen (Nederlands, Engels, Frans, Duits, ...)
 - Beweging (Lichamelijke opvoeding, ...)
 - Anders...
2. Hoe wordt MEAV (of één van de componenten**) in jouw school ingericht in de lessentabel?
 - Als één vak MEAV
 - Als aparte componenten (waar minstens één van de componenten een volwaardig één uurvak is)
 - Enkele componenten samen met het complementaire gedeelte
 - Volledig vervangen door vakken uit het complementaire gedeelte
 - Anders...
3. Door hoeveel leerkrachten wordt MEAV (of één van de componenten**) in jouw school onderwezen?
 - Door 1 leerkracht die het hele vak (MEAV) geeft
 - Door meerdere leerkrachten, één per component
 - Door meerdere leerkrachten, die samen lesgeven over de componenten heen (co-teaching)
 - Anders...
4. Hoe wordt MEAV (of één van de componenten**) in jouw school onderwezen?
 - Via traditioneel onderwijzen met een boek of bundel
 - Via projecten
 - Via workshops
 - Via uitstapjes
 - Via een geïntegreerde aanpak van de 3 componenten die tegelijk verwerkt worden in een les
 - Anders...

11.1.2 Mening van de leerkracht

** Als er over "de componenten" van MEAV gesproken wordt, wordt hiermee bedoeld: Artistieke, Economisch of Maatschappelijke Vorming of andere afgeleide vakken hiervan zoals Mens en Samenleving.

5. In welke mate zie je het zitten om de andere componenten** van MEAV (die je eventueel momenteel nog niet onderwijst) tegelijkertijd te integreren in je lessen? (Op een schaal van 1 tot 7)
 - 1 - Dat zie ik totaal niet zitten
 - 2 - Dat zie ik niet zitten

- 3 - Dat zie ik niet echt zitten
 - 4 - Neutraal
 - 5 - Dat zou ongeveer lukken
 - 6 - Dat zou lukken
 - 7 - Dat zou zeker lukken zonder enig probleem
6. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen beter leren als leerstof van verschillende domeinen in één les wordt geïntegreerd. Stel er bestaat een cursusboek waarbij de 3 componenten** van MEAV in elkaar geïntegreerd zitten en niet opgesplitst zitten in aparte hoofdstukken / componenten. Zou je het interessant vinden om deze te gebruiken?
- Ja, dat lijkt me een verbetering
 - Ja, mits voldoende ondersteuning omdat ik niet thuis ben in alle drie de componenten
 - Nee, dat zie ik niet echt zitten
7. Welk materiaal gebruik je momenteel om MEAV (of één van de componenten**) te onderwijzen?
- PIT boek (Plantyn)
 - FRAME boek (VanIn)
 - SONAR boek (Averbode)
 - Artistieke of Economische en Maatschappelijke boek (Pelckmans)
 - Zelfgemaakt cursus
 - Anders...
8. Indien je een boek van een uitgeverij gebruikt: Hoe tevreden ben je over dit materiaal? (Op een schaal van 1 tot 7)
- 1 - Totaal niet tevreden
 - 2 - Niet tevreden
 - 3 - Niet helemaal tevreden
 - 4 - Neutraal
 - 5 - Een beetje tevreden
 - 6 - Tevreden
 - 7 - Heel erg tevreden
9. Denk je dat je alle eindtermen van het vak MEAV (of één van de componenten**) op een degelijke manier gaat kunnen halen tegen het einde van het schooljaar?
- Ja, zeker en vast
 - Ja, maar heel oppervlakkig
 - Nee, het is gewoon te veel
 - Nee, want er zijn veel lessen weggevallen waardoor er niet genoeg tijd meer is

11.1.3 Frustraties

** Als er over "de componenten" van MEAV gesproken wordt, wordt hiermee bedoeld: Artistieke, Economisch of Maatschappelijke Vorming of andere afgeleide vakken hiervan zoals Mens en Samenleving.

10. Welke problemen ondervind je bij het vak MEAV (of één van de componenten**)? Laat hier al je frustraties de vrije loop gaan...
Open antwoord ...

11.2 Bijlage 2: Antwoorden vraag 10 enquête

Hier worden de antwoorden opgesomd die zijn gegeven op de tiende vraag van de enquête die werd uitgevoerd. De vraag ging als volgt:

Welke problemen ondervind je bij het vak MEAV (of één van de componenten)? Laat hier al je frustraties de vrije loop gaan...**

** Als er over "de componenten" van MEAV gesproken wordt, wordt hiermee bedoeld: Artistieke, Economisch of Maatschappelijke Vorming of andere afgeleide vakken hiervan zoals Mens en Samenleving.

Antwoorden respondenten:

Te veel in het boek, te weinig tijd, totaal ongekend om inhoud te geven

Je raakt vanalles een beetje aan. Te weinig tijd om extra zaken te kunnen doen. Ik voel de energie niet om projecten en uitstappen op poten te zetten voor een 1-uursvak. Tenzij iets heel klein dan misschien zoals een bezoek aan het Huis van het Kind of het OCMW ofzo.

gewoon te weinig lestijd om alle leerplandoelen van MEAV grondig te kunnen behandelen, jammer want de lln. zijn echt wel iets met deze leerdoelen.

Te weinig tijd!

Moelijk te realiseren door de vele verschillende onderdelen

Onderwerpen maatschappelijk gedeelte overlappen te veel met godsdienst. PIT boek vinden wij geen meerwaarde, onderwerpen worden te vaag aangehaald.

te weinig tijd om alle eindtermen te kunnen halen!

Geen onderwijstijd gekregen om de projecten te realiseren.

Volgens ons als vakgroep is het leerplan te beladen. Het is niet haalbaar om elk LPD (goed) te bereiken, laat staan ten gronde te kunnen herhalen en alles te kunnen evalueren. Er vallen ook zeer veel lessen weg. Daarnaast zit er ook zeer veel overlap met bepaalde studierichtingen. Zo komt de leerstof rond RSZ, vraag en aanbod, werking arbeidsmarkt ... ook aan bod in de richting 'economische wetenschappen'.

We krijgen 1u/week dit voor 10 weken per component, daarna schuiven de leerlingen door. Het is onmogelijk om alles gezien te hebben binnen deze uren, al zeker als er eens een uur wegvalt door evt. Activiteiten, sportdag, pedagogische studiedag etc. De leerlingen zien het vak nu als een uurtje dat ertussen geplakt werd.

Fouten in de cursus van Sonar, Maatschappelijke vorming van sonar is niet goed uitgeschreven. de opdrachten zijn zo geschreven dat ze heel veel discussie kunnen uitlokken, terwijl dit niet past in alle klassen. Je moet zelf als leerkracht kunnen aangeven over welk onderdeel je verder gaat in discussie en welk niet.

Onze school heeft gekozen om artistieke vorming aan te bieden in een éénuursvak. Voor de andere componenten moeten er projecten opgezet worden. Hiervoor is een werkgroep opgericht. Dit neemt heel veel extra tijd in beslag om zulke projecten uit te werken, dat ik al spijt heb dat ik in die werkgroep

zit. Er moeten zoveel doelen bereikt worden, geen idee hoe we dit met projecten allemaal gaan kunnen realiseren????

Het is een heel fijn vak om te geven. Ik geef de economische en maatschappelijke component. Ik heb hier 1 lesuur voor. De leerlingen vinden het boeiend en willen hun ding vertellen. Ik laat hen dit zo veel mogelijk doen maar ervaar nu wel tijdsdruk. Daarnaast is het echt puzzelen welke doelstellingen in welke klas gezien moeten worden. Veel wordt in richtingsvakken of godsdienst gezien. Ik denk dat ik volgend schooljaar een heel deel van het boek ga kunnen laten vallen omdat deze doelstellingen elders al behaald worden.

Overlapping met het vak eco, voor leerlingen die in de richting economische wetenschappen zitten. Het maatschappelijke gedeelte overlapt vaak met mens en samenleving en godsdienst

Ik snap niet hoe je alles in 1 uur moet geven, ik ben blij dat het artistieke bij ons in andere vakken wordt opgevangen

Zeer pittig om op max. 30 lessen (10 lessen per component) al de leerplandoelen te zien én te evalueren!

Slechts één uur per week, misschien is dit toch een vak waarin men beter projectmatig kan werken. Eens leerlingen erin zitten, zit het lesuur erop. Projectmatige aanpak laat meer toe om de drie componenten met elkaar te verbinden.

Anderzijds brengt dat wel veel praktische problemen met zich mee voor de school: wanneer moet het project ingepland worden? Er is al veel lesuitval.

Voor volgend jaar hebben we een subsidiedossier ingediend om hopelijk ondersteuning te krijgen vanuit de lokale academie (Kunstkuur). Naar expertise toe kan dat zeker helpen! Wordt vervolgd!

Ik heb zelf geen beeldende opleiding gekregen en dat voelt aan als een belemmering bij het geven van Artistieke Vorming.

Te veel leerplandoelen op weinig onderwijstijd.

Ik vind het absoluut een interessant vak, maar ik moet de samenhang nog een beetje zoeken. Ik werk met thema's en wijk daardoor nog te vaak af van de cursus, wat het chaotisch kan maken voor de leerlingen. Tegen volgend schooljaar maak ik een eigen cursus en dat gaat een enorme verbetering zijn! Ik geef Mij&S, dus de artistieke component zit bij ons in een vak op zich. Toch lijkt het me zinvol om af en toe hiervoor samen te werken, maar dat gesprek moet ik nog aangaan.

Er zit totaal geen samenhang in het leerplan. Dit is frustrerend, maar ook héél verrijkend. Er is opvallend veel overlap met de leerplandoelen Nederlands. In onze school (Paridaensinstituut Leuven) zijn we heel ver gegaan in het "vrijheid" geven aan de leerkrachten. We hebben 3 uur gekoppeld (1 uur Nederlands, 1 uur MEAV, 1 compl. uur), zodat onze leerlingen 3 uur "kunst" krijgen per week, elke week. De lesinhouden worden geïntegreerd aangeboden, maar wel per project (ongeveer 4 weken). De projecten vertrekken van een maatschappelijk relevante vraag (bijv. Wat doet armoede met een mens? Kan kunst de wereld redden?). De leerlingen werken zich in (lezen, luisteren = Ndl.), zoeken antwoorden (maatschappij en economie) en formuleren een artistiek, creatief antwoord op de vraag. Hun creatie (soms geschreven, soms object, podcast, performance, pamflet...) moet terug gedeeld worden in de maatschappij. Zo is de cirkel rond. De organisatie van zo'n nieuw vak, "uit het niets" vraagt gigantisch veel werk... maar het is zo leuk om dat te kunnen doen! Waar projecten slagen (niet altijd, 't is het eerste jaar) geeft dit heel veel voldoening. Ook voor de leerlingen. Ze merken echt dat alle aspecten relevant zijn.

Deels of veel overlappend met andere vakken (bv levensbeschouwing of zelfs Nederlands). Deels ook al gezien in de eerste graad (mens en samenleving). Volgens de 15-jarige dochter die het vak krijgt (niet op mijn school) is het een eindeloze herhaling van dingen die ze al weten of "zinloos".

Ik vind het moeilijk om punten te geven bij uitstappen en workshops maar er worden punten verwacht. En die kunnen toch niet enkel van de theorie komen? En het boek is theoretisch en saai.

Het component Artistieke vorming wordt maar 1u./week gegeven, dit is veel te weinig om de voorgeschreven doelstellingen te bereiken.

Het zijn te veel doelen om te zien in 1u per week. De onderwerpen lopen heel erg uit elkaar waardoor het moeilijk is te combineren. Het is ook moeilijk om voor elk component voldoende kennis te hebben.

Tijdsgebrek

Te veel leerdoelen, het leerplan is gewoon te zwaar voor een 1-uursvak, te weinig tijd binnen onze school, geen uitstappen of projecten.

Ik geef economische vorming en het is nogal te theoretisch.

Heel diep, te weinig tijd (1lesuur)

Te weinig tijd om de doelstellingen diepgaand te behandelen, dus alles kan slechts oppervlakkig aan bod komen.

Verl te weinig tijd

Tijdsdruk

De cursus die wij gebruiken is nogal saai en stelt enkel klassieke Onderwijsleergesprekken voor. Ik moet als leerkracht dus zelf manieren zoeken om de cursus wat interessanter en gevarieerder te brengen. Tweede: veel overlap met andere vakken, maar niet altijd de tijd om dit met collega's degelijk te overleggen

11.3 Bijlage 3: Notities netwerkmomenten MEAV

Omdat het niet toegelaten was om de netwerkmomenten op te nemen, heb ik enkele notities gemaakt over de belangrijkste zaken waar over gesproken is geweest.

Het is een uitdaging om het economische gedeelte op een boeiende manier te brengen

PIT boeken (Plantyn) te oppervlakkig en te kinderlijk, niet blij over

Wij werken met de boekjes van SONAR (Averbode). Thema's worden hier oppervlakkig aangeraakt er er is te weinig tijd om alles te kunnen zien

Wij hebben ook een vak MEV bestaande uit een maatschappelijk en economisch deel

Wij hebben een apart vak bestaande uit ICT, A en E en ook een apart vak bestaande uit ICT, A en M. Aangevuld met het complementaire gedeelte.

Als leerlingen midden in het jaar van richting veranderen, hebben ze soms bijvoorbeeld al het economische deel gehad en krijgen ze dit opnieuw terwijl ze bijvoorbeeld geen artistieke deel gehad hebben dan. Dit is een probleem bij scholen die de componenten van MEAV apart geven door verschillende leerkrachten die per 10 lessen afwisselen van klas zodat ze een heel jaar enkel hun eigen component kunnen geven. Deze ingewikkelde samenstellingen van vakken ontstaan doordat sommige richtingen de LPD van het maatschappelijke of economische component al hebben gehad. Als er hierbij binnen de school wordt gewisseld dan is de school zelf verantwoordelijk hiervoor. Als er tussen verschillende scholen wordt gewisseld dan is de school zelf niet verantwoordelijk hiervoor.

Leerlingen hebben in de 1ste graad al de bouwstenen beeld en muziek gehad dus daar moet bij MEAV niet te lang bij stilgestaan worden!

Bij de PIT boeken is het online materiaal niet beschikbaar. Hierdoor worden sommige oefeningen onbruikbaar en is het niet werkbaar.

Bij een bepaalde school doen ze één toets op het einde van de hele maatschappelijke component. Dat is eigenlijk te weinig want zo geef je leerlingen geen kans om iets te kunnen ophalen. Andere leerkracht doet 5 opdrachten bij artistieke vorming op 10 lessen tijd. Soms moeten ze deze opdracht thuis afwerken. Goed veel inzetten op creërende, maar is wel veel voor op 10 uur.

Tijdsgebrek: Er zijn op jaarbasis zelden 30 uren voorzien per lesuur.

11.4 Bijlage 4: Lespakket geïntegreerde aanpak van het vak MEAV

Dit lespakket is gemaakt in teken van de masterthesis “Naar een geïntegreerde aanpak van het vak MEAV” van Free Dries. Het is een voorbeeld van hoe de drie componenten van MEAV op een geïntegreerde manier verwerkt kunnen worden in een les. Dit pakket is gericht op een tweede graad met doorstroom of dubbele finaliteit.

Als leerkrachten niet thuis zijn in alle drie de componenten van het vak zouden ze bij dit lespakket voldoende ondersteuning moeten hebben om dit toch op een geïntegreerde manier te kunnen lesgeven.

Voor er uitleg wordt gegeven bij de verschillende lesfasen worden de leerplandoelen geformuleerd die in dit thema aan bod komen. Daarna worden de lesdoelen geformuleerd en wordt de link met de leerplandoelen duidelijk gemaakt. Als laatste is er nog een overzichtelijke tabel van de verschillende lesfasen met de ingeschatte tijd en het benodigde materiaal.

Bij deze handleiding hoort er ook nog een begeleidende PowerPoint presentatie die gebruikt kan worden. Je kan dit lespakket verder perfect geven met deze handleiding en de PowerPoint presentatie, maar voor degene die graag met invul werkbladen werken zijn er ook werkbladen voor deze lessen gemaakt die hier optioneel gebruikt kunnen worden.

11.4.1 Handleiding voor de leerkracht

Thema 1: Kunstveiling

Leerplandoelen

Nr. LDP	Leerplandoelen Katholiek Onderwijs Vlaanderen
LDP A1	De leerlingen drukken hun interesse voor kunst- en cultuuruitingen uit.
LDP A5	De leerlingen creëren artistiek werk vanuit hun verbeelding.
LDP M7	De leerlingen lichten sociale rechtvaardigheid en onrechtvaardigheid toe aan de hand van concrete voorbeelden rond (kans)armoede met aandacht voor <ul style="list-style-type: none">- dimensies van ongelijkheid en ongelijke toegang tot basisbehoeften en macht;- armoedebestrijding;- sociale zekerheid.
LDP E2	De leerlingen maken in gesimuleerde situaties bewuste budgettaire keuzes bij aankopen.

Lesdoelen

Lesdoel	Link leerplan
De leerlingen kunnen hun gevoel en mening geven over de kunstwerken van Banksy die geveild worden.	LDP A1
De leerlingen kunnen een eigen kunstwerk maken vanuit het thema sociale ongelijkheid.	LDP A5
De leerlingen kunnen voorbeelden geven van sociale ongelijkheid, sociale zekerheid en sociale rechtvaardigheid. Aan de hand van deze voorbeelden kunnen ze de betekenis uitleggen.	LDP M7
De leerlingen kunnen nadenken tijdens de kunstveiling over hun budget en kunnen hier achteraf over reflecteren.	LDP E2

Praktische informatie

Lesfase	Ingeschatte tijd	Benodigheden	Online materiaal
1	10'	<ul style="list-style-type: none">- Tokens: gebruik hiervoor pokerfiches of andere muntvormige tokens uit een gezelschapsspel- Hamer om af te kloppen als je iets verkocht hebt (optioneel)	PowerPoint
2	20'	- /	
3	20'	- /	
4	50'	<ul style="list-style-type: none">- Afhankelijk van de gebruikte techniek: potloden, papier, lijm, schaar, verf, tijdschriften, wascokrijtjes, penselen, ...	

1. De kunstveiling

De leerkracht deelt tokens uit aan de leerlingen, maar het is belangrijk dat niet iedereen er evenveel krijgt. Bepaal het aantal tokens dat je aan de leerlingen geeft aan de hand van hoeveel je er tot jouw beschikking hebt. Met deze tokens kunnen ze zodadelijk bieden op de 3 kunstwerken die getoond gaan worden via de [PowerPoint](#) presentatie. Belangrijk is dat je de leerlingen duidelijk maakt dat dit hun enigste budget is om te bieden op de drie kunstwerken en ze er dus slim mee moeten omspringen.

Nadat het eerste kunstwerk geveild is, kunnen er maximum twee leerlingen ook lenen bij de bank (dit wordt gespeeld door de leerkracht), maar dan zitten ze wel in schulden en zullen ze het achteraf met interest terug moeten betalen. Het is belangrijk dat je duidelijk maakt dat geld lenen ook geld kost, laat ze hierbij stilstaan!

Richtvragen:

- Dit is het eerste kunstwerk, wie biedt er één token? Wie biedt er meer? Éénmaal? Andermaal? Verkocht!

2. Bespreking veiling: waardering van kunst en de boodschap er achter

Nadat de kunstwerken verkocht zijn, volgt er een nabespreking. De leerkracht hoort bij de drie kopers waarom ze dat kunstwerk hebben gekocht. Daarna kan de leerkracht ook de waardering voor de kunstwerken van de andere klasgenoten vragen. Uiteindelijk legt de leerkracht uit wie de maker is van deze kunstwerken en wat de betekenis achter de werken is (uitleg over de betekenis van de kunstwerken vind je terug in de PowerPoint).

“De drie kunstwerken zijn alle drie van Banksy. Banksy is het pseudoniem van een Britse kunstenaar. Zijn kunstwerken zijn vaak politiek en humoristisch van aard. In zijn straatkunst combineert hij graffiti met een hem kenmerkende sjabloontechniek. Zijn straatwerk is te vinden in verschillende Europese steden, maar ook buiten Europa zoals in Palestina, Israël en de Verenigde Staten.”⁵ - Wikipedia

Richtvragen:

- Waarom heb je dit kunstwerk gekocht? Wat vind je er mooi aan?
- Welk kunstwerk vond de rest van de klas het mooiste? Waarom?
- Herkent iemand één van deze kunstwerken?
- Wat denk je dat de betekenis achter dit kunstwerk is?
- Wie weet van wie deze kunstwerken zijn?
- Wat vind je ervan dat Banksy altijd een boodschap in zijn werk steekt?

⁵ Bron informatie: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Banksy>

Uitbreiding: Genius of vandaal?

Je kan eventueel nog andere graffiti werken van Banksy laten zien die echt in de straat zijn gemaakt. Je kan hier samen met de leerlingen over discussiëren of dit als vandalisme beschouwt zou moeten worden of niet. Het onderscheid tussen graffiti (dat meestal niet toegestaan is) en kunst (dat de stad mooier kan maken) is moeilijk te maken wanneer er miljoenen worden uitgegeven om de muren schoon te houden waar het kunstwerk van Banksy op staat.

Je kan ook altijd de tentoonstelling van Banksy ("Exhibition Banksy: Genius or vandal?") met je leerlingen gaan bekijken in Brussel. In deze tentoonstelling stellen ze zichzelf ook de vraag of het vandalisme is of pure kunst.

Meer info: <https://banksyexpo.com/bruxelles/nl/>

Hierna vraagt de leerkracht aan de leerlingen wie de beste deal heeft gemaakt. De meeste leerlingen zullen de leerling aanduiden die het minste voor een kunstwerk betaald zal hebben. Uiteindelijk zegt de leerkracht dat de leerling die het kunstwerk "Meisje met Ballon" heeft gekocht de beste deal heeft gedaan en legt uit waarom. Je kan ook de [video](#)⁶ laten zien die Banksy zelf heeft gemaakt over deze gebeurtenis.

99

"Talloze kunstliefhebbers verzamelden zich rond het schilderij van 'Meisje met Ballon' in de hoop een glimp te kunnen op te vangen van het werk, en misschien zelfs een bod te kunnen doen. The Financial Times schatte de waarde ervan om 200.000 à 300.000 euro, maar zoveel mensen wilde het graag hebben dat er uiteindelijk bijna 1,1 miljoen euro voor werd geboden. Maar dat was buiten Banksy zelf gerekend. Zodra er een telefonisch bod was aanvaard door veilinghuis Sotheby's, bleek dat de eigenzinnige kunstenaar er anders over dacht. Plots zakte het doek en versnipperde een deel van het schilderij. Tot grote verbazing van alle aanwezigen. Later bleek dat er een apparaatje in de lijst verborgen zat, dat getriggerd werd om het doek te vernietigen. ... Het werk is nu natuurlijk wel stuk. Al is dat volgens enkele kunstkeners niet eens zo erg, omdat de repen stof nu wellicht nog meer waard zijn door de actie van Banksy." ⁷ - Het Nieuwsblad

Richtvragen:

- Wie zal de beste deal hebben gedaan?
- Kent iemand het kunstwerk "Meisje met Ballon"? Weet iemand wat daar mee gebeurd is geweest?
- Vinden jullie zelf dat het kunstwerk meer waard moet zijn nu het vernield is?
- Zou je zelf zoveel geld geven aan een kunstwerk?
- Maakt dat het kunstwerk mooier?
- Geeft dat het werk meer betekenis voor jou?
- Is het kunstwerk nu nog altijd kunst voor jou?

⁶ Video banksy: <https://www.youtube.com/watch?v=BZ9PAoKvqX8>

⁷ Artikel Nieuwsblad: https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181006_03815878

3. Bespreking veiling: ongelijkheid en omgaan met een budget

In het tweede deel van de bespreking vraag je aan de andere leerlingen waarom zij niets gekocht hebben. De leerkracht vraagt hoe ze met hun budget zijn omgegaan en wat ze van de ongelijkheid tussen de leerlingen vinden. De term sociale ongelijkheid, sociale zekerheid en sociale rechtvaardigheid worden uitgelegd doorheen de bespreking.

“Sociale ongelijkheid is de ongelijke verdeling van schaarse, maatschappelijk gewaardeerde zaken (als kennis, banen, macht en bezit) over verschillende groeperingen mensen en ongelijke waardering en behandeling van mensen op grond van hun maatschappelijke positie.”⁸ - Ensie

“Sociale zekerheid is bedoeld om inkomen en/of verzorging te garanderen voor mensen die niet in staat zijn om zelf in (voldoende) inkomen en/of verzorging te voorzien, door bijvoorbeeld arbeidsongeschiktheid of werkloosheid.”⁹ - Ensie

“Sociale rechtvaardigheid is een waarde die bevordert gelijke respect voor de rechten en plichten van ieder mens in een bepaalde samenleving. Het is over het algemeen gericht op de eerlijke en billijke verdeling van basisgoederen en -diensten die nodig zijn voor de ontwikkeling van een persoon in de samenleving, zoals bijvoorbeeld welzijn, onderwijs, gezondheid en rechten.”¹⁰ - Encyclopedia Titanica

Richtvragen:

- Waarom hebben de leerlingen met minder tokens geen kunstwerk gekocht?
- Wat vonden jullie ervan dat jullie minder tokens kregen? Hoe voelde je daarbij?
- Wat vonden de leerlingen die meer tokens kregen er van? Hoe voelde je daarbij?
- Hoe herken je deze situatie in het dagelijks leven?
- Hoe denk je dat mensen met weinig geld zich daarbij voelen?
- Welke instanties bestaan er om mensen met weinig geld te helpen?
- Ken je nog vormen van sociale ongelijkheid?
- Kan je je nog een recente gebeurtenis uit de actualiteit herinneren dat te maken heeft met sociale ongelijkheid?
- Hoe ben je omgegaan met je budget? Had je een bepaalde tactiek of strategie?
- Wat doe je zelf met je zakgeld of het geld dat je verdient van een studentenjob? Spaar je het, doe je het meteen op of investeer je het?

⁸ Betekenis “sociale ongelijkheid”: <https://www.ensie.nl/psychologie-en-sociologie/sociale-ongelijkheid>

⁹ Betekenis “sociale zekerheid”: <https://www.ensie.nl/algemene-rekenkamer/sociale-zekerheid>

¹⁰ Betekenis “sociale rechtvaardigheid”: <https://nl.encyclopedia-titanica.com/significado-de-justicia-social>

4. Eigen kunstwerk creëren voor een veiling

De bedoeling is dat de leerlingen nu zelf een kunstwerk gaan maken. De enigste voorwaarde is dat ze de sociale ongelijkheid in de wereld in hun kunstwerk verwerken met een concreet voorbeeld. Het werk moet een bepaald verhaal vertellen.

Als leerkracht kan je er voor kiezen om ze de vrijheid te geven om te kiezen met welke materialen ze kunnen of mogen werken. Een laagdrempelige manier is door te vragen of ze tijdschriften meenemen waarmee ze dan een collage van snippers mee kunnen maken waar ze hun voorbeeld van sociale ongelijkheid dan in verwerken. Of je kan ze het gewoon laten tekenen met kleurpotloden en stiften.

Help de leerlingen op weg door ze eerst één van de subthema's van sociale ongelijkheid te kiezen (armoede, discriminatie, machtsmisbruik, geen gelijke rechten, geen gelijke toegang tot voorzieningen of gezondheid, ...). Je kan ze ook laten terugdenken aan recente gebeurtenissen in de actualiteit die met sociale ongelijkheid te maken hebben.

Richtvragen indien vrijheid in artistieke technieken:

- Welke technieken zijn er allemaal?
- Welke materialen kunnen we gebruiken?
- Welke technieken en materialen hebben we tot onze beschikking?
- Welke technieken en materialen zijn haalbaar om te gebruiken bij deze opdracht?

Uitbreiding: Veiling eigen kunstwerken

Als je nog tijd hebt, kan je de leerlingen hun eigen kunstwerken laten veilen in de klas aan de andere leerlingen. Ze kunnen hier hetzelfde aantal tokens voor gebruiken uit lesfase 1 of je kan ze herverdelen zodat iedereen een nieuw budget heeft. Ook hier kan je telkens vragen waarom leerlingen voor een bepaald werk kiezen en wat ze er zo mooi of speciaal aan vinden. Voor het werk geveild wordt, kan je vragen of de leerling kort uitlegt wat de betekenis of boodschap achter zijn werk is.

1. We houden vandaag een veiling waarbij er drie kunstwerken geveild zullen worden. Denk op voorhand goed na hoe je jouw budget gaat besteden en kies op welk kunstwerk je wil gaan meebieden.

Kunstwerk 1

Kunstwerk 2

Kunstwerk 3

- Hoeveel bedraagt je budget?

.....

- Hoeveel wil je maximaal bieden op een kunstwerk?

.....

- Welk kunstwerk heeft je voorkeur? En waarom?

.....

.....

.....

2. Drie gelukkige kopers hebben een kunstwerk kunnen bemachtigen. Bespreek de kunstwerken en antwoord op de vragen.

- Wat is er belangrijk dat je moet weten als je gaat lenen?

.....

- Wie heeft deze kunstwerken gemaakt?

.....

- Wat is er zo speciaal aan deze kunstenaar?

.....

.....

.....

.....

- Vind je dat wat de kunstenaar doet vandalisme is? Waarom vind je dat?

.....

.....

.....

.....

- Het kunstwerk "Meisje met Ballon" is plots heel hard gestegen in waarde. Hoe komt dat?

.....

.....

.....

- Vind je het kunstwerk nog altijd kunst? Zou je het zelf nog kopen? Waarom?

.....

.....

.....

.....

3. Drie gelukkige kopers hebben een kunstwerk kunnen bemachtigen. Bespreek de kunstwerken en antwoord op de vragen.

- Was je tevreden met het aantal tokens die je had gekregen? Hoe voelde je daarbij?

.....
.....

Sociale rechtvaardigheid is een waarde die bevordert gelijke respect voor de rechten en plichten van ieder mens in een bepaalde samenleving. Het is over het algemeen gericht op de eerlijke en billijke verdeling van basisgoederen en -diensten die nodig zijn voor de ontwikkeling van een persoon in de samenleving, zoals bijvoorbeeld welzijn, onderwijs, gezondheid en rechten.

- Wat doe je zelf met je zakgeld of het geld dat je verdient van een studentenjob?

- Ik spaar het op een spaarrekening
 Ik spaar het in een spaarpot of onder mijn matras
 Ik doe het meteen op
 Ik investeer het

- Wat brengt momenteel op lange termijn het meeste op?

- Ik spaar het op een spaarrekening
 Ik spaar het in een spaarpot of onder mijn matras
 Ik doe het meteen op
 Ik investeer het

- Welke instantie helpt mensen die geen inkomen meer hebben omdat ze bijvoorbeeld hun job verliezen?

.....

Sociale zekerheid is bedoeld om inkomen en/of verzorging te garanderen voor mensen die niet in staat zijn om zelf in (voldoende) inkomen en/of verzorging te voorzien, door bijvoorbeeld arbeidsongeschiktheid of werkloosheid.

Sociale ongelijkheid is de ongelijke verdeling van schaarse, maatschappelijk gewaardeerde zaken (als kennis, banen, macht en bezit) over verschillende groeperingen mensen en ongelijke waardering en behandeling van mensen op grond van hun maatschappelijke positie.

- Leg 'sociale ongelijkheid' uit in je eigen woorden aan de hand van de veiling die juist heeft plaatsgevonden.

.....

.....

.....

.....

- Geef een voorbeeld van sociale ongelijkheid dat je onlangs in het nieuws tegenkwam. Als je er geen meer weet kan je even naar een nieuwssite gaan zoals www.vrt.be/vrtnws of www.hln.be.

.....

.....

.....

4. Nu ga je zelf een kunstwerk maken voor een veiling. Er zijn enkele voorwaarden waar je kunstwerk moet aan voldoen:

- **Het moet een collage zijn gemaakt van knipsels uit tijdschrift**
- **Het kunstwerk moet als thema sociale ongelijkheid hebben (armoede, macht, huidskleur, rechten, gezondheid, voorzieningen, ...). Je kan dit heel letterlijk, maar ook heel abstract er in verwerken.**

Je kunstwerk kan je maken op de volgende pagina. Geef verder je kunstwerk ook een onderschrift met titel, datum, auteur en handtekening om het af te maken.

Large empty rectangular area for drawing or content.

Titel:

Datum:

Auteur:

Handtekening:

Free Dries

Educatieve master in de ontwerpwetenschappen
Universiteit Antwerpen
2021 - 2022